

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Clericorum Cvm Foeminis Cohabitatione, Licitane Ea Sit An Non, Tractatus Ethicvs

Bossem, Matthias van

Dvaci, 1586

De Stupidissimae, Et Verae Idololatriæ, Qvæqvondam Apvd Ethnicos Fvit,
hypocoristica interpretatione, eademq[ue] fraudulenta, & falsa, oratio
catholica contra I. Caluinum hæreticum, authore Mathia ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-45844

DE

STVPIDISSIMAE,
 ET VERAE IDOLOLA
 TRIÆ, QVÆ QVONDAM
 APVD ETHNICOS FVIT,
*hypocoristica interpretatione, eademq̄, frau-
 dulenta, & falsa, oratio catholica con-
 tra I. Caluinum hereticum, authore Ma-
 thia Bossemio Amsterodamensi, primario
 in celeberrima vniuersitate Duacensi s.
 theologia professeore.*

Hegimus, viri Christiani,
 iidemque (Christo gra-
 tias) etiã catholici, apud
 Rupertum abbatē Tui-
 tiensem, doctorem suo
 sæculo valdè theodida-
 ctum, ex dæmoniaca quadã indole, vsque
 hodie prouerbio iactari: Ob derogationẽ
 melioris semper fauere peiori, istãmque
 I ij tam

*l. 1. de
 victo.
 verbi dei
 ca. 14.*

tam malignam fauoris affectionem ex
 superbia oriri & inuidia: quibus utiq; pas-
 sionibus duabus, in confesso apud theo-
 logos est, præcipuè vniuersum agitari
 semper dæmonum populum, cum prin-
 cipe suo diabolo. Quoniam autem
 apostaticos istos spiritus (dæmonas di-
 co) iuxta apostolicam doctrinam ma-
 gistros sibi sunt fortiti hæretici, & ipsi in-
 signiter superbi quidam apostatæ: haud
 alienū fore existimaui, si vnius hominis
 exemplo, nec nisi vno quopiā producto
 argumento, paucis, hac nunc oblata no-
 bis dicendi occasione, hoc in conuentu
 exponerem, quomodo diabolicū illud,
 quod recitauimus, prouerbiū, in nostræ
 quoque nunc tempestatis mirificè com-
 pleatur hæreticis: deindè que in adiutorio
 dei complemētum hæreticum gnauiter
 deplere, funditūsq; euacuare conarer.
 Namque odiosissimè illi quidem catho-
 licos insectari semper pergunt, quod
 Christi, & sanctorum eius imagines reli-
 giosè venerari soleant. Nempe quo nul-
 lum horribilius scelus existit aliud, quasi
 verissimos idololatrias eo ipsos nomine
 & malè incomitari vbiq; ac inforare,
 &

Aug. de
 ciuit. dei
 l. 8. c. 22
 & l. 14.
 c. 3.
 1. Tim. 4.

& verò condemnare etiam non cessant. Cæterùm catholici tam detestabile vt à se crimen defendant, inter alia & illud ad causam allegare consueuerunt, gentiles deo permittente, & illorum malitia sic commerente, eò quondam amentia fuisse abreptos: vt ipsa sua quædã simulacra, quæ idola vocantur, ipsumque manuum suarum opus, sine vlla ad diuinũ aliquod numinis prototypum relatione, suprema coluerint cum veneratione, tanquam si verè verus ipsorum fuissent deus; indèq; factum, quòd idololatrias eos vbique nominari audiamus. Illiusmodi porrò vesaniam longissimè ab omnium semper abfuisse, atque etiamnum abesse persuasione Christianorũ. Hos enim vnus veri dei, qui solus creauit cælum & terram, fide semper per gratiam Christi benè illuminatos, nullam vnquam imaginem aut statuam, suum credidisse, aut credere esse deum: Sed in sacris Christi imaginibus, ipsum catholicos adorare Christum, verum illum suum & omnium deum: alij verò in imaginibus, sanctissimã eiusdem venerari matrem, cæterosque fideles ipsius ac singulares amicos; qui quin post

I iij

Chri-

Christum deum, sua sint & ipsi magna quadam veneratione digni, ne ipsi quidem hæcenus negarunt hæretici: propterea quæ si quo nouo fortassis, hoc propter suum factum, catholici nunc essent appellandi vocabulo; non eos odiosè & impiè idololatrias, sed amicè & piè Christolatrias potius, & theolatrias, & hagiostebastas appellari debere. Verum enim uerò ne tam clara, tamque facili audita semel apologia, quæ totam procul dubio controuersiam hæc apud iudicem æquum profus absoluit, mox per eam lis item omnis sopita, omnisque catholicos deinceps, quasi veros idololatrias criminandi ansa disrupta omnino, ut verè est, ita & videri queat ab omnibus: subsumit non ignobilis quidam nunc hæreticorum antesignanus: nunquam ethnicos tam fuisse stupidos, vllum ut suorum simulacrorum crederet esse deum: fuisse nihilominus omnes, veros idololatrias, vel ea tantum de causa quod in simulacris, vel per simulacra sua, siue verum, siue opinatum aliquem se cogitarent colere deum. Auditis igitur, quantum iste apostaticorum nunc spirituum discipulus, iuxta memoratum pro-

uerbi-

uerbium, deterioribus faueat paganis, ne per recitatam modò apologiam, omnis omnino sublata videatur esse occasio melioribus nequiter derogandi Christianis. Scilicet illam suam per subsumptionem protinus inducit, omnes itē catholicos, siue, vt illi contumeliosè appellare malūt, papistas parē ob causam & esse, & fuisse semper indubitatos idololatrias, ex quo tēpore imaginibus Christi, & diuorum eius, ad qualemcunque (vt nunc videmus) uenerationē & cultum abuti uoluerunt: quantumcunque protestentur interim nullam se imaginem, nullamque statuam, credere aut credidisse vnquam suum esse deū. Sed enim quoniā omnis ista tam malitiosa inductio nullam penitus tenere consequentiam potest, si antecedēs eius vacillare uiderimus & cadere: idcirco quod hæresiarcha cōfidenter sibi sumit pro uero, illud nos falsissimū vt esse demonstramus, eo nunc in argumēto, hæc cōsumetur oratio, ideo theologis (vt opinor) auditoribus futura gratior, quòd nemo hæctenus, quantum quidem meminisse possum, materiam istam tractādā sibi sumpserit. Sumit ergo contra præclar-

I iij ram

rā catholicorum defensionem hærefiar-
cha Calvinus: nunquam ethnicos tā stu-
pidos fuiffē, vt vllum simulacrorum, seu
idolorum fuorum crederent effe deum.
Atqui longè aliud in cęleftibus paffim
literis occlamat fpiritus fāctus. Primū,
ethnicorum atteftante doctore apoftolo
Paulo, gētiles fingularem latrię cultum,
qui nō nifi vni viuo & vero debetur deo,
detulerūt imaginibus rerum corruptibi-
liū, feruiētes hoc pacto creaturę potiūs,

Ambros. quā creatori. Rom. 1. Cū igitur omnes
Theodor. iſtę imagines nil niſi inania quędam fue-
& Orig. rint idola: conſequens eſt, vt eas verè pu-
in 1. c. ad tauerint eſſe deos. Vnde ad Corinthios
Rom. idem poſtea ſcribens gentium doctor, de
Deutero. 29. eſcis, inquit, quę immolantur idolis, ſci-
1. Cor. 8. mus quia nihil eſt idolum in mundo. Ec-
ce de alimentis ſuis ethnici, teſte Paulo,
idolis offerebant ſacrificium. Putabant
igitur idola illa ſua, ſuos eſſe deos, iuxta
inclytum illud, quod ex cōmuni omniū
hominum ſenſu atque conſenſu, eſt vbi

De ciuit. pronunciauit axioma d. Auguſt. Nemo
des l. 10. vnquam ſacrificandum putauit, niſi illi,
ca. 4. quē deū aut ſciuit, aut credidit, aut finxit.
Clara ſunt hæc: ſed longè clariora, quę in
veteri

veteri passim instrumento occurrunt. Præuidens namque in lumine spiritus s. magnus propheta Moses, & tanto antè prædicens, quomodo olim sanctus dei populus Iudaicus, propter peccata sua, ex terra promissionis, in varias esset abducendus nationes infideles, & impias: Delebit vos dominus, dicebat, atque disperget in omnes gentes; ibiq; seruietis dijs, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur. At verò sanctus Ieremias, cùm iam tempus adesset, quo antiqua illa prophetia Mosis impleteretur, scribens tunc de gentilium superstitione ad fideles Iudæos: videbitis, dicebat, in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos, in humeris portari. Illi autem dij taliter materiati, taliterque portati, quid erant, amabo, nisi mera ethnicorum Babyloniorum idola? Sic sanè res exponitur lib. & cap. 2. Machabæorum. Ethnicus præterea Laban, quando exostulabat cùm patriarcha nostro Iacob, de sublatis sibi suis idolis: esto, inquit, redire volueris ad tuos: sed cur furatus es deos meos? Putauit igitur,

Deuter.
4.

Baruch
6.

Genes.
31. Iudæ.
17.

tur, vt Babylonij, sic & Laban, homines gentiles, sua idola suos esse deos, quemadmodū de impijssima ista gentium persuasione, multo adhuc apertius, prodidit postea b. Esaias cap. 44. medium ligni cōbussit homo igni, & se calefecit: reliquū autem eius fecit deum, & sculptile sibi. Curuatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat dicēs; Libera me, quia deus meus es tu. Quid illustrius? Aut si quid illustrius postulare ausit effrons & proiecta hæreticorum temeritas: doceāt, si audēt, quibus tandem alijs spiritui sancto fuerit vtendum verbis, si indicare vellet eam olim gentilium fuisse dementiam, vt saxea ligneaque, & alia id genus idola, crederēt suum esse deum? Interim nobis, qui catholici dei gratia nominamur & sumus, non dissimilem eiusdem nefariæ persuasionis demonstrationē suggerit scriptura

Dan. 3. s. apud b. Danielē. Ecce deus noster, quē colimus, dicebant prænobiles vnus veri dei cultores, Sidrach, Misach, & Abdengo, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare. Quod si noluerit: notum sit tibi, ô rex, quia deos tuos non colimus: & statuam auream

CONTRA CALVI. 124

auream, quam erexisti, nō adoramus. Accipitur enim ex frequentissima s. scripturæ cōsuetudine coniunctio illa, & epexegeticōs, hoc & præcedenti Esaię loco: vt expositionis sensus sit: Statua ista, quam erexisti, ô rex, & quam tu deum tuum esse existimas, nos tanquam deum minimè gentium adoramus. Hic siquidem expositionis sensus manifestissimè liquet post ea cap. 14. vbi hunc in modum legimus. Erat idolum apud Babylonios, nomine Bel: rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum. Notate verba, & impietatis signate mysterium. Et enim cur hoc tam breui in sermonis cōtextu, præcedit idolum generis neutri, & confestim nō neutro, sed masculino subsequitur genere, Rex quoque colebat eum, & adorabat eum? Cur hoc, nisi vt ex taliter figurata sermonis synthesi, certiùs cognoscere possemus, eum Babylonijs simplicem fuisse sensum, ipsum vt generis neutri idolum haberēt pro deo generis masculini? Id quod simplex quoque regis oratio satis validè confirmat, quando subiūgitur: Nō videtur tibi, ô Daniel, esse Bel viuens deus? Eòdem faciunt, quæ
sug-

suggerit liber sapientię cap. 13 & 15. Infœlices sunt (subaudi idololatræ) qui appellauerunt deos, opera manuū hominum, aurum & argentum, & cętera. Et aliquāto infra: Omnes insipiētes, & infœlices supra modū animæ. Superbi sunt & inimici, ô deus, populo tuo, & imperātes illi. Qui omnia idola nationum, deos æstimauerunt, opera manuum hominū. Ecce proclamat hīc verbis disertissimis, per os sapientis, spiritus sanctus, spiritus veritatis, omnes Iudaici populi inimicos, quales erant gentiles Babylonij, & Assyrij, omnia idola nationum æstimauisse esse deos. Quis igitur alius, nisi contradictionis & mendacij spiritus, agitare potuit Caluinum; quando is, vt catholicos maiori grauaret inuidia, impiam gentilium sic eleuare voluit superstitionem, vt scriberet, ne ethnicos quidem tam stupidos fuisse vnquam, vllum vt idolorum suorum, suum crederent esse deum? Hunc iam tam ingentem gentium stuporem, si quis cum stupido, aut stuporis simulatore, demiratur Caluino; mirari desinet, si diligenter consideret, quomodo iusto tunc suo iudicio deus per-

permiserit cunctas gētes ingredi vias suas,
& ambulare secundum prauitatem cor-
dis eorum, in adinuentionibus suis, act. 14.

Certē ex quo semel in primis nostris pa-
rentibus, præterito deo, serpenti auscul-
tare voluimus, deindēque grauissima illa
naturam humanam peruasit peccati ori-
ginalis lues & corruptio: tāta nunc eheu
mortalium, non solū infirmitas, sed
& vanitas existit vanitatum, tanta item
diaboli, principis erronearum tenebra-
rū, qui quando lucifer erat in cęlo, nō si-
ne vllō idololatrię principio, pro increa-
to se voluit haberi deo, ad decipiendum
miseros nunc homines viget subtilitas,
tantāq; eiusdem dominatur vis, & ener-
gia: vt nisi contra ipsius tenebras, domi-
nus exercituum semen nobis aliquod re-
liquisset, semē autē erat Christus: omnes,
ad idololatriam vsq;, sicut Sodoma fie-
remus. Per ipsum siquidē, Christū dico;
Christiq; summę humilitatis sacrificium,
est nunc & idolis detractus tandem inde-
bitus, impiūsque cultus: & vni per eun-
dem viuo atque vero deo patri in vnitate
spiritus sancti omnis honor & gloria,
quasi postliminio reddita, redditāque
ser-

Psal. 80.

*Ezech.
29.*

*Rupert.
de vict.
ver. dei.*

*l. i. c. 8.
Prudent.
in ha-
martig.*

*Orig. ho.
17. in
Num.*

*Chrysof.
in psal. 8.*

seruatur: Huic vt Turcę debeant, ipsique nunc etiam Iudæi, quamuis beneficij autorem despiciant, quod idola non colūt.

*In ca. 1.
ad Rom.*

Alioqui iustissima, dictatore Chrysofomo, omnibus foret etiamnum mortalibus pœna, vt qui in aboriginibus nostris, Adam & Eua, inuido illo sic sollicitante diabolo, vni vero deo creatori nostro, soli altissimo, subesse noluimus, infimis nunc quibúsque eiusdem per callidissimi serpentis tentamenta, vilissimisque, velut summis tamen dijs, subijceremur, creaturularum (si fas est ita loqui) ludibrijs: & quidē (horrendū foedūq; dictū) ad crepitum vsque ventris. Nam & hoc re ipsa incredulis olim euenisse gentibus, vt crepitū ventris colerent pro deo, scriptum nobis reliquit d. Clemens ad Iacobum adelphotheum li. 6. recognit. Certē electus dei populus, & dilectus gens illa sancta, & populus acquisitionis, de quo gloriose canit propheta, quod deus taliter non fecerit omni nationi, & iudicia sua non manifestauerit eis, quod notus in Iudæa deus, & in Israël magnum nomen eius, ipsi illi Iudæi, inquam, & quidē illo tunc tempore, quando vnus & veri

*Plin. l. 1.
cap. 7.*

dei

CONTRA CALVI. 128

dei ineffabilibus miraculorū generibus,
 recens probata eis, confirmatāq; optimè
 stare fides, nonne mox vt AEgyptū fue-
 runt egressi, in eandem cum incredulis
 AEgyptijs, cæcitatē voraginem, præcipi-
 tes ruisse leguntur? Nonne aurei sui vitu-
 li idolo, tanquam vero suo liberatori, ve-
 rôque deo, deuotissimè acclamauerunt?
 Hi sunt dij tui Israël, qui te eduxerunt de
 terra AEgypti: siue vt istum hebraicè
 pluralitatis idiotismum singulariter ex-
 pressit Esdras li. 2. cap. 9. Iste est deus tuus,
 qui eduxit te de AEgypto. Nonne, quæ
 æstimatæ deitatis indubitata erat signifi-
 catio, eidem ilicò idolo aram præterea
 eidem extruxerunt Iudæi, & sacrificium
 offerre properarunt, atque hoc solēni ad
 eam rē, ac festo indicto die: nihil vt omit-
 terent, in tali quidem festinatione, homi-
 nes insani & rabidi, quod ad profitendā
 opinatæ in vitulo aureo verè diuinitatis
 maiestatem, iusti aliquid pōderis confer-
 re posse videretur? Quod si ergo tali tem- *Psal. 89.*
 pore, sed & ipse ad tēpus sibi derelictus à
 deo, tam horribiliter insanire potuit Ia-
 cob, quem deus dilexerat, tu postea mirū
 esse existimabis, si ante tempus gratiæ,
 quan-

Esa. 60.

quando tenebræ operiebant terram , & caligo populos , consimilem in modum delirasse credamus Esau, ceterasque cum eo gentes, quas tunc oderat deus? Mirum tu existimabis, aut paradoxum, si non ab- similem cæcitatæ caliginē nobis quoque, ex non dissimilibus oriundis gentibus, etiamnum oboriri posse pronunciemus: si Christus lux mundi, principem erraticarum tenebrarum, iam foras non eiecisset, ligatūq; foris teneret? Namque ingenium si tu fortè tuū hîc respicias, illiūq; qualē qualem suspicias acrimoniā: quòd si tu te catum, cautumq;e magis, ac magis circūspectum esse fortassis arbitreris, quàm qui tam manifestis, tamque crassis, tam improbabiliū errorum quibusuis, & quantiscunq;e nubibus, nō altum oppedere semper posses: nunquid obsecro illiusmodi in dotibus , illo etiam Salomone tu te, quisquis tādē es, superiorē imaginari audebis: de quo non sine singulari quadam emphasi , oracularis

Sap. 8.

nobis prodidit scriptura, quòd puer fuerit ingeniosus, & animam fortitus bonā: cūque magis esset bonus , venerit ad corpus incoinquinatum : denique quòd

cor

cor illi deus dederit sapiens & intelligēs
 in tantum, vt nullus ante ipsum similis
 ei fuerit, nec pōst surrexerit, aut surrectu-
 rus sit? Et tamen hic ille talis, ac tantus,
 non dico philosophus, sed rex verē so-
 phus, & populi fidelis & sapiētis rex, nū-
 quid non, quando sub senectutem sibi
 fuit derelictus à deo, post omnem tādē
 illam suam, & logicam, & physicam, &
 ethicam, & metaphysicam, & hyperphy-
 sicam sapientiam, ad illam & ipse tali cū
 ingenio suo, cum incredulis gētibus de-
 uolutus fuit stultitiam, vt deos sequere-
 tur alienos, & coleret Astarten, deum Si-
 doniorum: & Chamos, deum Moabita-
 rum: & Moloch, idolum Ammonitarū?
 Domine spes mea, à iuuentute mea, ne
 proijcias me in tempore senectutis: cū
 defecerit virtus mea, ne derelinquas me
 domine. Non me prāterit, quomodo
 quāue ex occasione, huius in eo sceleris
 grauitatem eleuare interdum tentaue-
 rit b. August. Sed communis nostrę ver-
 sionis textum planum & simplicē, sim-
 pliciter intellexere Tertul. vir ad miracu-
 lum vsque doctus, & Iustinus, Christi
 martyr, excellenter & ipse in diuinis lite-

3 Reg. 3
 c. 11.

Salomon
 idolola-
 tra. Iust.
 c. in Try-
 ph. Ter-
 tul. l. 5.
 cont.
 Marc.

Psal 70.

Aug. de
 ciuit. dei
 l. 14 c. xi
 c. de
 gen. ad
 lit. l. 11.
 c. ult.
 Iust. in
 suo Try-
 ph.

K ris

ris eruditus. Certè sic iuxta peruulgatam
versionem latinam, coluit idola Salomō,
vt illo in nefario cultus abusu septuaginta
interpretes non dico gestum homi-
nis, & externum dumtaxat corporis ha-
bitum, externasque solū actiones, sed
ipsum eius etiam cor auersum (vtique à
vero deo) ad falsos conuersum fuisse ex-

s. Lucifer
episc.
Calarit.
de regib.
postat.

posuerint deos: Εξέκλιναν αἱ γυναικες αἱ
ἀλλότριαι τὴν καρδίαν αὐτῶν, ὀπίσω θεῶν
ἐτέρων. Nō aliter quā futurorū præcius
deus id, in legislatione, impijs suę legis
præuaricatoribus euenturum prædixerat.

Orig. ho.
20. in
Num.

Quocirca Origen hoc in Salomone qua-
le fuerit peccatum, alicubi declarare cum
vellet, Ego, inquit, puto quod multa
mulieres, multa dogmata, & multa-
rum gentium diuersæ philosophiæ no-
minentur. Quæ cum singula agnosce-
re & perscrutari, vt pote scientissimus &
sapientissimus, voluisset: semetipsum in-
tra legis diuinæ regulam tenere non po-
tuit. Decepit eū Moabitica philosophia,
& persuasit vt idolo Moabitico immola-
ret, similiter & Ammonitarum, sed & re-
liquarum gentium, quarum mulieres di-
citur recepisse, vel immolasse idolis. Vi-

des

des ergo sic, iuxta Origenem, in senectute sua idololatram fuisse etiam Salomonem, & sic eum diuersarum gentium deceptum falsos coluisse deos, qualiter veteres ipsius progenitores, iuxta philosophiam Aegyptiacam, in deserto olim coluerant idolum conflatilis sui vituli. Eundem simplicis intelligentiae sensum sua item in metaphrasi graeca expressit etiam Iosephus. Ipseque beatus Augustinus est ubi attendere nos moneat, & aspicere Salomonis domum, quando iam tenuerat, plenam mulieribus alienigenis, colentibus deos falsos: & ipsum ab eis regem, aliquando sapientem, in eandem idololatram seductum atque deiectum fuisse. Denique Suida sic eum idololatram fuisse pronunciat, ut inter *προσκυῖσαι ἢ λατρεύσαι*, unde idololatra componitur, hanc scribat esse differentiam: *Διαφέρει τὸ προσκυῖσαι, ἢ λατρεύσαι. συμβαίνει μὲν γὰρ διὰ φόβου προσκυῖσαι, οὐ μὴν δὲ λατρεύσαι κατὰ ψυχὴν. ἐκάτερον δὲ ἄσεβες ἢ θεοφυγῆς.* Nec vlla profecto apparet causa, dumtaxat grauis & iusta, cur non & Salomon posteaquam iam à vero esset

Ioseph. l. 8. antiq. c. 2. Graec. Aug. de ciuit. dei l. 17. ca. 8.

Suida in vocabulo idolorum.

Orig. & Theodor. in exort. quest. 38

auerfus deo, fibique relictus, non eodem tunc animo, eodemque modo, alienigenarum vxorum suarum coluerit idola, quo postea modo simul & animo, feri successores eius, reges vnà cum sacerdotibus, & prophetis, similia apertissimè scribuntur coluisse idola. De quibus aliquàto infrà. Nam nūc tempus est, vt audiamus, tam vt vidimus exuperanti diuinorum testimoniorum luci, quales antagōnista noster Calvinus, vanitatis nitatur offundere tenebras: ne vnquam (quod ille vult) tā stupidi videantur fuisse ethnici, vllum vt idolorum suorū simulacrū, suum crederent esse deum. Vocauerunt quidem Iudæi, inquit, vitulum illum aureum, deum suū, sed per metonymiam. Vocauerunt ipsum nomine dei, non quòd verè ipsum crederēt suum esse deū: sed quod inuisibilis illius numinis, quem verè suum sciebant esse deum, visibile quoddam foret monumentum, & aspectabile signum. Haud ferè aliter, quam quando Christus dicit in euangelio: Hoc est corpus meum; verborum istorum, venerabilis ille noster sacramentarium patrens Berengarius, sensum nos esse docuit non

non simplicem, sed figuratum: Hoc symbolū est, aut signū corporis mei, nec quicquā aliud. Quocirca quòd erecto vitulo, mox extruxerint quoque altare Israëlitæ, obtulerintque holocausta, & hostiās pacificas: non aureo vituli sui idolo, inquit, sed vni vero deo, liberatori suo, in idolo, siue per idolū, aut ad idolum, sacrificasse intelligi debēt. Nec secūs commentatur de idololatria hominis ethnici, Labā, socreri patriarchę nostri Iacob. Namque illū quidem simpliciter de idolis suis dixisse Iacobo cōmemorat scriptura s. Cur furatus es deos meos? Sed quid hunc in scripturæ locum figurista, & tropicus noster hæresiota, Calvinus? Videmus, ait, vt Labā theraphim vocet deos, nō quia deitate illis aliquam adesse putaret, sed quia in honorē deorum, imagines illas colebat: vel potius, quòd deo sacrificaturus, vertebat se ad illas imagines. Nec dissimili deinde commēto aliorum quoq; ethnicorum idololatricam, passim in suis scriptis, eleuare pergit superstitionem. Veteribus siquidem idololatrīs nō defuit, ait, prætextus, quòd metonymicè vocarent deos, imagines repræsentiandi dei causa

*Super
Gen. fol
229.*

confictas. Neque vnquam increduli eò
dementia fuerunt abrepti, vt statuas, vel
picturas simpliciter adorarent. Ita ille,
vt melioribus detrahat Christianis, dete-
rioribus vbiq; palpatur paganis, sine vllò
prorsus (vt aſolet) autore, ſacroſanctam
vbique ſcripturam, per ſuos imaginarios
tropos, tranſfigurans in ſenſum quem
vult. At non ita illi, de quibus Iſraëlitici
populi dux hoc nobis in mandatis reli-
quit, beatiff. propheta Moſes: Interroga
maiores tuos, & dicent tibi: quandoqui-
dem iuxta principem apoſtolorum, diuini
Petrum, diuinarum ſcripturarũ interpre-
tatio, propria autoritate non fiat. Scribēs
itaque in Eſaiam b. Hieronymus, cuius, in
medio eccleſiæ, aperuit deus os, & tractās
illud cap. 44: Reliquum ligni fecit homo
deũ, & ſculptile ſibi: Curuatur ante illud
& adorat illud, & obſecrat, dicens: Libe-
ra me, quia deus meus es tu: pleniũs, ait,
ſuper irriſione idolorum propheticus
ſermo contexitur. Quæ omnia facilis in-
telligentiæ ſunt: nec lacinioſam, imò ſu-
perfluam, expoſitionem deſiderāt. At qui
quando propheta denarrat, hominem ex
ligno deum ſibi feciſſe, & ſculptile, illique
ligno

Deutero,
32.

ligno adorabundū dixisse: libera me, quia deus meus es tu: si sermo tunc ipsius nō esset simplex sed metonymicus, vt asserit Calvinus : non iam superflua profectò, sed valdè oportuna, imò necessaria omnino, in re tanta, commentatoris foret expositio: quod negat Hieron. Qui tamē, vt & cæteri doctores omnes, expositionē adhibet, quando Paulus auaritiæ crimen, idololatriæ nomine infamat, & auaros vocat idololatrias. Et s. Macarius, autor Græcus, qui Latinis, nisi fallor, necdum venit in vsū, homilia 24. agens de origine mali, fermentum illud, inquit, originalis noxæ, quo Adam peccans, totam post se fermentauit generis humani massam, ad illam vsque euasit idolomanix enormitatem: vt miseri homines ne esse quidem deum arbitrarentur. Sed lapides quidem adorarent inanimatos, ipsū verò deum, ne sola quidem cogitatione tenus, capere valerent. Ipsa auctoris verba, si quis ea fortè τῆς φιλελλήνων ad maiorem desideret fidem, sic habent,

Ο ἄδὰμ παραβὰς ζύμην κακίας παθῶν ὑπέδρατο εἰς ἑαυτὸν, καὶ οὕτως κατὰ μετοχὴν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες, καὶ πᾶν τὸ γένος

Ephes. 5.
Coloss. 3.

K iiij   ἄδὰμ,

ἄδ' ἀμ, ἐκείνης τ' ζύμης μετέσχε, καὶ λοιπὸν καὶ
 προκοπὴν καὶ αὐξήσειν εἰς τοσοῦτον ἠύξησεν εἰ
 τοῖς ἀνθρώποις τὰ πάθη τ' ἁμαρτίας, ὡς τε
 ἕως πορνειῶν, καὶ ἀσελγείων, καὶ εἰδωλολατρείων,
 καὶ φόνων, καὶ ἐτέρων ἀτοπημάτων χωρῆσαι, ἕως
 οὐ ἐζυμώθη τῇ κακίᾳ ἢ ἀνθρωπότης: καὶ εἰς
 τοσοῦτον ἠύξησεν ἐν ἀνθρώποις τὸ κακόν, ὡς νο-
 μίζειν μὴ εἶναι θεόν, ἀλλὰ λίθοις ἀψύχοις
 προσκυνῆσαι, μήτε καὶ ἕως ἐννοίας θεὸν λαμβά-
 νειν δύνασθαι, εἰς τοσοῦτον ἐζύμωσεν ἢ τ' κακίας
 τῶν πατρῶν ζύμη τὸ γένος τ' παλαιῶν ἀδ' ἀμ.
 Quanquā quid attinet hac in causā, mul-
 torū vt patrū testimonijs, hoc nūc angu-
 sto tēpore, abutamur; quādo quas sodaliū
 suorum oculis tropicas offundere cona-
 tur tenebras hereticus, eas ipsa fulgentif-
 simis suae lucis radijs, omnes euidenter
 dispellat scriptura s. Etenim si non nisi
 metonymicè, mi Caluine, increduli quō-
 dam ethnici idola sua vocauerunt deos,
 vt tu nouus nunc dogmatizare instituiti
 magister: nō igitur deos ea esse senserūt.
 Prorsus hoc ipsum illud est, inquis, quod
 vbiq; doceo. Audio: sed sic inquiēti, sicq;
 docenti, nimisquā apertè expressissimū
 tibi in os contradicit, quod dudum audi-
 ebamus, dei verbum: Omnes insipientes
 &

CONTRA CALVI. 138

& infoelices supra modum animæ: qui omnia idola nationum deos æstimaerunt. Hòc tu ferreum, contra te, tuúmque; contra nouitium dogma argumentum, nunquam nec solues nec rumpes, neque verò soluere, aut rumpere vnquam ualebis, quamdiu quidem scripturam istã negare nõ audebis. Id verò si perfricta quãdoque; fronte audeas fortasse, scilicet quia aliter, quã tãdem euadas, non videas: iam alijs præterea, non dissimilibus argumentorum catenis, nos te reuincire, reuinctũque tenere ualebimus. Nimirum, si gentiles increduli, per figuratam dumtaxat transnominatorem quandam, simulacrorum suorum idolis deitatis olim uocabulum attribuerunt: fuit igitur de nihilo, quòd ad piam fidelium Iudæorum instructionem, sic cõtra impiam infidelium superstitionem argumẽtari olim uoluerit, & argumẽtum identidem inculcauerit, fidelissimus propheta Ieremias. *Dij* Baruch
Babylioniorum, *dij* sunt lignei, sunt aurei, 6.
sunt argentei, sunt lapidei; portantur in humeris: sensum nõ habent: à furibus, & latronibus nec se, nec alios defendere possunt. Si inciderit ignis in domum
aureo-

aureorum istorum, argenteorū, & ligneorum deorum: sacerdotes quidem ipsorū fugient, & liberabūtur, ipsi verò dij sicut trabes, in medio comburentur. Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos: frustra, inquam, sic quondā contra infideles ethnicos argumentatus fuisset vates fidelissimus, Ieremias: si tropicum tuum figmentum veritate niteretur Caluine. Inaniter quoque contra horrendas infidelium Assyriorū blasphemias hac, paucis ante id tempus annis, animum sibi suum, populūque suo fideli, erigere oratione, & confirmare studuisset rex laudatissimus, Ezechias: Aperi domine oculos tuos & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ misit, vt exprobraret nobis deū viuentem. Verè domine dissipauerunt reges Assyriorum gentes, & terras omnium, & miserunt deos eorum in ignem. Non enim erant dij: sed opera manuum hominum ex ligno & lapide: & perdidit eos. Mox namque ab idololatrarum magistris, & sacerdotibus, si non etiam à vulgo, respōsum fuisset prophete & regi, Quos vos contempnim, ô boni, lapideos nominatis deos, & ligneos,

ligneos, inque humeris quod portentur,
 ac in ignem coniecti quod comburatur,
 deridetur: non sunt illi nobis dij, nec esse
 putantur. Nouimus vnà vobiscum omnes,
 docti pariter & indocti, deos sublimes
 habitare in caelis. Attamen communica-
 tur & istis simulacris deitatis vbique vo-
 cabulum, sed figurato tantum per meto-
 nymiam sermone. Sic eis deitatis à nobis
 datur vocabulum, quomodo medici quo-
 tidie lotium à se inspectum, sanum esse,
 aut insanum, respondere consueuerunt:
 non quod in lotio vllam illi sentiant hæ-
 rere sanitatem aut morbum: sed quod in
 corpore humano sanitatem inesse, aut
 morbum, lotium inspectum frequenter
 significet. Sed pergamus erronem hunc
 magis etiam veritatis laqueis reuincere.
 Quod si, mi Caluine, gentiles increduli
 non aliter olim, quam figuratè, improprie
 & metonymicè (vt tu asseris) idolorum
 suorum simulacra, deos nuncupare consue-
 uerunt: frustra igitur nec nisi admodum
 ineptè, ac importunè, cultoribus illorum,
 hoc & simili tunc modo, soliti fuerunt in-
 sultare fideles: Simulacra gentium, argē-
 tum, & aurum: opera manuum hominum.

Os

Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: nec clamabunt in guttore suo, psalm. 113, & 134. Etenim ecquid tandem ea in re ridiculæ potest latere absurditatis: quòd simulacrum aliquod, qualitercunq; illud materiatum & figuratum, os quidem habere cernatur mechanicum, nec tamen loqui, aut clamare posse dicatur: pedes & manus videatur habere mechanicas, neq; tamen ambulare, aut quicquam palpare posse concedatur: dummodò non nisi merum esse simulacrum dicatur pariter & credatur? Neque enim simulacrum vltimum, rei simulatę per omnia assimulari oportet. Quocirca ne ineptè, ne pueriliter, ne deridiculè, spiritus sanctus, per os olim prophetarum, sic gētiles in eorum idolomania subsannasse meritò putari queat: consequens est, vt sua illos idola non metonymicè tantum vocitasse, sed verè deos esse existimasse, & propriè nuncupasse ratiocinari debeamus. Namque talis demum existimatio, talisque nuncupatio,

patio, & non altera, nempe metonymica tua (mi Caluine) talibus sarcasmis, talibusq; scommatis dignissima inuenitur: deum quempiam existimare, & propriè appellare illud, quod cùm palàm omnia omnium sensuum conspiciatur habere semper organa; nihil tamē videre vnquā, nihil loqui, nihil palpare, nihil ambulare posse fateri necesse sit. Atq; hanc seriam apud paganos de idolis eorum, quòd essent dij, existimationē, propriāq; hāc, non metonymicam appellationē, luculenter iisdem, vnde scommata producta sunt, in psalmis, designauit rex pientissimus Dauid, quando irrisionibus protinus subiunxit: Similes illis fiant (nempe simulacris gentium) qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Designauit eandem nobis postea, eodem modo seriam, propriāque appellationem, etiam beatus Habacuc cap. 2. Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus conflatile & imaginem falsam: quia sperauit in figmento fictor eius? Alioqui enim in deo, qui nō est, nec esse putatur, sed vanō & metonymico dumtaxat titulo deus vocitatur, nemo profectò magis

con-

confideret , quàm in picto aliquo hilo,
aut in inani ficti dumtaxat , pictiue hili
umbella. Ad hæc dicit eodem in psalmo
distinctionis causâ Dauid de deo vero:
Deus autem noster in cælo est. Atqui an
non id ipsum ei ad sua scommata de suis
quoque dijs mox indistinctè responsatu-
ri fuissent ethnici: si lignea sua, & lapidea
idola, quæ intra tēplorum parietes sem-
per continebantur, non nisi metonymi-
cè soliti fuissent cognominare deos?
Quod ergo simulacra olim sua miseri-
mæ gentes, sedentes in tenebris & in um-
bra mortis, seriò reputarent esse deos, ea-
démque consequenter propriè deos no-
minarēt, hoc demū illud est, quod omni-
bus dierum dominicorū festis, nos quo-
que nunc Christiani, sed ex gentibus ido-
lolicis oriundi, in gētibus, per psalmū
Dauidicum, ingenti cum animorum iu-
cunditate, deridere solemus, gratulan-
tes nobis, & exultantes, quòd per Chri-
stum, lucem mūdi, ex tam Cimerijs, tam
Aegyptiacis, tamq; crassis, & palpabili-
bus errorū tenebris, tandē aliquando su-
mus erepti. Hoc illud est, propter quod
ad cœlestis scripturæ imitationem, &
suo

CONTRA CALVI. 144

suo olim sæculo, quando adhuc in veneratione passim haberentur idola, ipsæq; subinde inter illorum versaretur adoratores, atque ideo idololatrarum sensum, mentem, & sententiã, quænam esset, probè calleret, huiusmodi eos salibus aspergere, & confricare amarit, vir disertissimus, Philo Iudæus. Summa, ô boni, inquebat, votorum omnium & precum, summâq; totius adeò foelicitatis, ea in re cõsistit: vt deũ qui religiosè colũt, deo euadãt, quoad eius fieri potest, simillimi. Agedum igitur: si idola vestra, quod illorũ singularis vester abundè arguit cultus, dii vestri sunt: iam quò summæ foelicitatis summũ vobis citiũs adipiscamini fructum, precamini, vt vos sibi quàm excellētissimè dignẽtur præstare similes. Hoc est: Orate vt oculos habeatis, & nihil videatis: aures habẽtes, nihil audiatis: nares cũ habeatis, nihil odoretis: manus habẽtes, nihil palpetis: pedes vt habeatis, sed ambulare nequeatis: os cũ habeatis, nullam vnquam edatis vocem. Deniq; hoc ab illis, si dii sunt, supplicando contendite, vt quasi in carcere, vno quopiã semper affixi retineamini loco, nec vlla totius corporis vestri

*Philo in
li de de-
calogo.*

stri parte vllū vnquam opus, aut officium exercere possitis . Aut si hanc talem audientes orationem nostram, magnam vobis, pariterque dijs vestris, contumeliā irrogari censetis: euigilate igitur, & hoc tam euidens supremę istius irreligionis vestre tandem aliquādo aduertite argumentum: dum stolidē deos reputatis & colitis, quibus vt sitis natura similes, non optandum, sed abominandum esse putatis. Hoc item illud erat, quod & ipse antea perpēdens beatiss. propheta Ieremias, quando Babyloniorum simulacra deos appellasset ligneos, qui portarentur in humeris, nec se liberare possent, si cecidissent in ignem, hanc ilicō properauerat inferre conclusionem: Quomodo ergo, cū tales sint, æstimādum est, aut dicendum, illos esse deos: Hęc, inquam, hyperbolica illa erat insipientia, quam nō sine singulari cordolio, in gentibus idololatriis, verbis significantissimis, exagitabat sapiens: Omnes insipientes, & infoelices supra modum animæ, qui idola nationū, deos estimauerunt: quibus neque oculorum visus est, ad videndum: neque nares, ad percipiendum spiritum: neq; aures, ad

au.

audiendum. Postremò, hæc profundis-
sima illa erat cæcitas, cuius cū à se Babylo-
niorum rex repellere niteretur pudorem,
apud Danielelem, adorationem inanimati
idoli constanter recusantem: Nō videtur
tibi, clamabat, ô Daniel, Bel viuens esse
deus? An nō vides, ô bone, quantū com-
edat & bibit quotidie? Ac si cæcus cæci
populi dux apertius dicere voluisset: Re-
ctè tu quidem statuis, mi Daniel, idolorū
statuas deos esse non posse, si vita careāt:
Veruntamen ad nostrum Bel quod atti-
net: ille sicut bellè comedit, & bellè bibit,
(quod vtique signum est viræ nō dubita-
bile) ita, quando quidē pedes habet & os,
facilè quoque ambularet, facilèque altum
clamaret in gutture suo, si non quietis &
grauitatis causā, stare semper mallet & si-
lere. Quocirca sicut, ipsa nobis oraculari
referente scriptura, non simplex solūm,
& popularis hominum, grex, sed & ipse
egregius Babyloniorum rex, verè viuere
contendebat idolum Bel: ita non meto-
nymicè, sed propriè, consequēs est, ipsum
vt deitatis honorasse nomine, censerī de-
beāt rex & populus eius: & quod propriè
appellare consueuerant, id seriò quoque

L ipsum

ipsum esse, quamuis errantes, credidisse credendi veniant. Hæc de incredulis gentibus. Iam si & Israëlitæ, peculiarem illum dei populum & fidelem, non propriè, mi Caluine, sed metonymicè locutos fuisse nihilominus perseueres, quando erecto aureo vitulo, deuotissimè vociferati fuerunt: hi sunt dii tui Israëli, vel hic est deus tuus, qui te eduxit de AEgypto: Quòd si quæ tunc holocausta, hostiàsque pacificas obtulerunt, non ea vitulo aureo, tanquam opinato suo deo, sed per vitulum, aut in vitulo, vel ad vitulum, velut ad vnius veri dei symbolum, vni vero deo, cuius manu educi fuerant ex AEgypto, obtulisse nihilominus instes adhuc: aspice igitur, quibus hîc quoq; argumentorum vinculis, & catenis, ad palinodiã istud os tibi tuum, quantumuis renitentis, trahamus. Videlicet sic sese si res habet: non ergo talem quando Israëlitæ agebant tragœdiam: tunc veri sui liberatoris, & vnius veri dei oblitos eos fuisse, dicere fas erit. Annuis tu quidem ilicò conclusioni: quinimò his ipse eam tute verbis in institutionibus tuis exponis: Non tã incogitantes

res erant Iudæi, quando vitulum illum aureū sibi fabricabant, vt nescirent, quis eos deus eduxisset ex Aegypto. Sed quia eum per se non videbant, ideo saltem in symbolo quopiam, aut simulacro, videre desiderabāt. At verò quā nos de dei tunc apud Iudæos obliuione fecimus conclusionem, cuiq; tu non grauātē consentis argumentationi, huic apertissimè per os Dauidis contradicit spiritus sanctus. Referens quippe regius ille propheta idololatricā Israëlitarum tragoediā, fecerūt, inquit, vitulū in Horeb, & adorauerūt sculptile. Et mutauerunt gloriā dei in similitudinē vituli comedētis foenū. Obliti sūt deū, qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto: nec sūt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulātis. Vidē igitur quēadmodū nō metonymicè, sed omnino propriè vitulū suū aureū, suū vocitauerint deum? Scilicet athei esse nolebāt. Et tamen quod cōtra tuum spiritum erroris, spiritum audis pronūciare veritatis, vnus nunc veri dei, cuius manu educti fuerant ex Aegypto, erant obliti: vt metonymicōs illum deitatis honorare titulo, propter istā obliuionē, ne possent

*Tertul.
cont. Iud.
c. 1.*

Psal. 105

Psal. 77.

Esa. 44. quidē. Vnde quādo Ozię, & quorundam aliorum postea regum Iuda temporibus, Iudaicum populum, ne in eandē cum vesanis gentibus, superstitiosam incideret simulacrorum venerationem, vehementissima quadam deus percussisset oratione: memēto horum, subdebat in orationis epilogo, quæ ab idololatriis fiunt: quādo inter alia adorabūdi dicunt ligno; libera me, quia deus meus es tu. Seruus meus es tu Israël; non obliuiscaris mei. Tanquam si apertius contra tropologicum nostrorum nunc heretistarū figmētum perorare voluisset. Vide ne quid erres, ô Israël, néue per sophisticum temetipse seducas metonymiarum prætextum. Spurca (edico tibi) idololatria, & sancta memoria mei, simul apud te durare non poterunt. Sed illa (quod absit) semel admissa, hanc procul à te abijisse necesse erit. Et verò si vel paululum auscultare libeat, quid sensus dictet cōmunis: quis fodes, tam fuit vnquam incogitans, quis adeo sui oblitus: vt populum aliquem in sui principis tunc diceret venisse obliuionē, quando statuum illius conspiceretur erigere maiestati auream, in eamq; principis quo-

*Vide etiā
ca. 48.*

quoque audiretur transferre nomen : si modo (vt solet) palàm constaret, non nisi per improprium quendam & metonymicum id fieri apellationis abusum? Certè principes ipsi, & monarchæ, vsq; adeo non existimant, hoc se pacto in vllam apud subditos suos venire obliuionem: vt vel maximè tali modo, sui apud eos excoli, & celebrari memoriam interpretari soleant, nec id sine populi laude, & suo gaudio. Et tamen deus opt. max. per Dauidem, apud Israëlitas se in obliuionem tunc venisse conqueritur, quando nomē suum illi ad vituli transtulissent simulacrum comedentis foenum. Quòd si iam, tali audito argumento, excipiat fortasè familiarior quispiam antagonistę nostri amicus: Debemus enim catholici doctores, vt hæreticas istas capiamus vulpes, quæ demoliuntur vineã domini, omnia eis fouearum suarum tropica, in quibus confidunt, obturare foramina, etiam illa, quę ipsi fortasè in præsentiarum nõ aduertunt. Quòd si ergo excipiat hïc iam contra nos argutior quispiam ex Caluini amasijs, fieri potuisse, vt in vituli fabricatione, & adoratione, ideo cecinerit Da-

L iij uid,

uid, Iudæos dei sui fuisse oblitos, quia neglexerint legē eius. Scilicet inter alias, hāc quoq; eis legē dederat deus, ne facerēt sibi sculptile: neq; omnē similitudinē, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum. Hāc autē legē indubiē illi neglexerāt, quādo vitulū sibi aurēū conflare aggressi sūnt: si Iosephū, Philonē, Tertullianum, Euthymium, & Origenem hīc audire non detrectemus. Sic, inquam, si quis hīc ex heretistis Calvinicis cōtra nos iam arguitari voluerit: poterit ille, si non omnino cęcutiat; haud obscure cōsiderare, & istā alterā nūc quādā metonymicā suā interpretationem nouā, per eundem prophetā à Iudæorū sensu longissimē iā olim repulsiā fuisse, & quidē iisdē illis, quæ modò recitauimus, verbis. Obliti sunt, ait Dauid, deum qui saluauit eos. Non dicit; Obliti sunt deum, qui legem tulit eis in monte Sinai: sed qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto. Eisdem vt posteriores isti metonymici contererentur, adeoque in nihilum omnino redigerētur colores, antequām à factiosis istis Hugonotis, & hæresiotis nouissimis, ad excusandas gentes in peccatis, &

ad

Ioseph. l. 8. antiq. c. 2. Philo de ebriet. Orig. li. 4. cōt. Cels. Tertul. l. 4. cont. Marc. & de idolol. Euthym. in ca. 17. Matth.

ad inculandos nunc catholicos in auitę religionis officio, nefando ethnicorum idololatrarum sceleri possent induci: audi obsecro, qualiter ad eam rem verba tunc sua composuerit & ipse Iudęorum ille dux primus, & pastor inclytus Moses, quando populo illi suā exprobrare vellet idolomaniam. Verba sic habent deutero. cap. 32. Incrassatus est dilectus, & recalci- trauit, dereliquit deum factorem suum, & recessit à deo salutari suo. Prouocauerunt eum in dijs alienis. Deum, qui te genuit, dereliquisti: & oblitus es domini, creatoris tui. Scilicet vt infideles apud Efsaiam ethnici, sic & ipsi apud Ieremiam postea dixerunt etiā fideles, eheu, sed amissa fide, Iudęi, quin & Iudęorū reges, principes, sacerdotes, & prophete, dixerunt inquā, alius ligno, Pater meus es tu: alius lapidi, Tu me genuisti. Huc facit, nec minùs quā quę allata sunt, prædictos hereticorū metonymicos omnes cōrundit simul & cōfundit colores, quòd quādo serpentē illum æneum, qui olim à Mose exaltatus fuerat in deserto, sacrificio postea colere instituisent Israëlitæ, atque hæc vt ne in posterum ampliùs exerceretur

cap. 44.

cap. 2.

cap. 10.

4. *veg.*
18. *cont.*
Caluin.
in opus.
de neces-
sitate re-
form. ec-
clesie.

impietas, inhibere vellet populi tūc illius reformator insignis, rex Ezechias, serpentis tum simulacrum sic confregerit, vt ipsum vocaret nehustan, id est, cuprū, aut æs. Ipse enim dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, quem fecerat Moses. Siquidem vsque ad illud tēpus filij Israël adolebant ei incensum: vocauitq; nomē eius nehustan, id est, cuprum, aut æs. Etenim vt iconomachi nūc nostri, dum violarent atque contunderent, aut dissecarēt imaginem aliquam, pro dolor, crucifixi saluatoris nostri Iesu Christi, frustra nec nisi valde ridiculè, pro illiusmodi nō zeli, sed furoris sui causa, opprobrire possent catholicis, quod nō esset nisi lignum, aut lapis, id quod frangerent: quādoquidem id & probè nouerimus, & palām profiteamur omnes: nec nisi metonymicè catholici qui sumus imaginem dei genitricis Mariam, & statuam Christi crucifixi, dominum deum nostrum, quanodque appellare soleamus: haud aliter quā ipsa hereticorum colluies imaginem Caluini, nomine domini & magistri sui, vocare amat Caluinum: Consimilem in

mo;

modum perineptè, pérque ridiculè rex quoque ille laudatissimus, valdéque zelosus Mosaici serpentis statuam abolere cùm vellet, eris illam tūc vel cupri ignobili, & vili nuncupandam censuisset nomine: si quidem Israélite, qui ei incēsum adolebant, non ipsam, more gentium, seriò & verè cœpissent habere pro deo: qui, quod verissimè sentiebat rex, æs & cuprū esse non poterat. Quapropter vt scripturam conferamus cum scriptura, quod optimum est interpretandi genus; sic rex Ezechias Iudæis de serpente dixit Mosaico, est cuprum; quomodo sub idem ferè tempus eidem hominū generi, de vitulis, siue collectiuè, de vitulo Samaritano, per os prophetæ, ipsemet vnus, viuus, & verus dixit deus: *Artifex fecit illum: & non est deus.* *Osee. 8.* Vnde quod porrò consequens est, ipse per se, si opus sit, & velit, longiùs contexat hæreticus. Namq; nos quidem iam dudum clepsydrā nostrā nō nihil excessisse videmur. Videtis ergo viri Christiani, iidemq; (Christo gratias) etiam catholici, qualiter materiam theologis hætenus intractatā tractare potuerit nostra qualiscunq; theologicę eruditionis tenui-

nuitas. Nempe hæc ferè erant, quæ superioribus meditâti diebus in mentē veniebāt: vt ex cælestium nunc scripturarum armario proferrem in medium, ad syllogismi destruendum antecedens; quando vt in terribili idololatriæ crimine semel obiecto, semper catholici teneantur orthodoxi, sic in academiâ Geneuensi cōtra eos loxodoxus argumētatur hæreticus, Calvinus: Nunquam homines, siue gentiles siue Iudæi, tam stupidi fuerunt, vt vllū idolum crederēt esse deum. Fuerūt nihilominus quā plurimi illorū indubitati idololatræ, vel ea tātūm de causa, quod in idolis suis, vel ad idola, aut per idola sua, alij verum, alij imaginarium aliquē, se cogitarent colere deum. Sunt igitur & papistæ, nihilominus vt protestentur, se nullam imaginem, aut statuam credere suum esse deum, veri tamen idololatræ, vel eō saltē nomine, quod aut in imaginibus, vel ad imagines, aut per imagines, se verum profiteātur colere deum, Iesum Christum dominum nostrum, & veros ipsius venerari sanctos. Namque ad minorē istius syllogismi quod attinet propositionē, vno eam digito vel minimus

huius

huius nostræ scholasticæ palestræ tyro e-
 uertat. Nimirum si quod ex suo cerebro
 contra scripturam sanctam finxit Calui-
 nus, nihil ethnici aut Iudæi in idolorum
 suorum abusu peccassent aliud, quàm
 quòd in illorum figmentis, & simulacris,
 vnum semper aliquem, illumque alij ve-
 rum, alij saltem opinatum voluissent co-
 lere deum: iam superstitiosi quidem talē
 ob causam fuissent: at idololatræ non itē.
 Neque enim (quod erronem hunc fefel-
 lisse videri potest) quilibet statim homo,
 quomodolibet superstitiosus, idololatra
 propriè nominandus venit: quando hoc
 ter execrabile scelus, non alibi quàm in
 vno ex multis, eoque supremo consistat
 superstitionis gradu. Sed iuxta commu-
 nem omnium semper fidelium conce-
 ptum, iuxtaque ipsam apertam, & sim-
 plicem nominis compositionem, græcè
 aliquid scientibus notissimā, ille demum
 & verè est, & propriè appellari meretur
 idololatra, qui vno omnium creatore præ-
 terito, deo vero, ipsū aliquod idolum vene-
 ratur & colit, nec id quomodolibet, sed
 ita vt illi seruiat pro deo, & tãquã deo. Sic
 Aug. li. i. de trinitate c. 6. & alijs locis per-
 mul-

Tho. 22.
 quest. 94
 art. 1. ad
 ult.

161 DE IDOL. CONT. CAL.
multis. Sic & ipse perquam significanter
zelosissimus ille, totusque flāmeus idolo-
latrarum reformator, & gētium doctor,
apostolus Paulus ad Rom. cap. 1. agēs ex

Aug. in

psal. 113

conc. 2.

de parte

psal. 2.

Jerem. 16

Osee. 7.

instituto de abominabili huius criminis
foeditate. Mutauerūt, inquit, veritatē dei
in mendacium: Hoc est, ait, August. imō
Jeremias, & Osee, in idolum: καὶ ἐσεβάσθη-
σαν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κίσει, παρὰ τὸν κτί-
σαντα. Qui est benedictus in secula. Amē.

*De argumentis Caluini, & quomodo in debita sa-
crarum imaginum veneratione, ab omni fidelis
Christi cultores longissimè distent, distite-
rintque semper superstitione, Christo
donante, aliās.*